

volgden. Daarnaast bleek dit boek (dat na lezing enkele jaren moest wachten op zijn recensie) in de praktijk van het docentschap zeer bruikbaar als betrouwbaar naslagwerk voor allerlei gegevens uit het nabije verleden, die anders, zeker voor een betrekkelijke buitenstaander, niet zo makkelijk te vinden zouden zijn geweest. Met het oog op laatstgenoemd gebruik zou het aanbeveling verdienen dat een eventuele herdruk van het werk voorzien zou worden van een zaakregister en een markering van die paginanummers in het personenregister die verwijzen naar een biografie in de genoemde 'staalkaarten'. In een aantal gevallen zal dan ook nagegaan moeten worden of de bronvermelding (die in de tekst is opgenomen) wel klopt. Ik neem als voorbeeld blz. 303v. Het is niet mogelijk (ook niet via PICARTA) te achterhalen wat daar met 'J. ter Steeg en J. van der Ploeg, 1977' bedoeld wordt; evenmin is direct duidelijk waar 'W. Kusters, in *Riskante kerk*, p. 157-158' naar verwijst: waarschijnlijk moet hier voor *Riskante kerk* worden ingevoegd: W. Goddijn. In het laatstgenoemde geval hielp een tocht door de literatuurlijst; bij verwijzingen als 'J. Weima e.a., 1968' en 'O. Dea, 1972' leverde een dergelijke trip evenwel niets op. In een enkel geval wordt helemaal geen bron vermeld (bijvoorbeeld bij een citaat van Rogier en bij een onderzoek aangaande de provincie Friesland uit 1955; 114v). Gaat het hier nog om bronvermeldingen, soms wordt ook bij de vermelde gebeurtenissen (te) veel voorkennis verondersteld. Zo wordt in de beschrijving van de jaren zestig melding gemaakt van de wederzijdse dooperkenning tussen de rooms-katholieke kerk en enkele grote protestantse kerken (223). Om er achter te komen dat deze erkenning eerst tot stand kwam na de geruchtmakende 'voorwaardelijk toegediende' doop van prinses Irene door kardinaal Alfrink in januari 1964 te Rome, moet de lezer evenwel een sprong van meer dan tweehonderd bladzijden maken: daar wordt dan de affaire rond Irene genoemd, samen met die van het Oranje-bruidspaar Maurits en Marilène (443). Ook dan echter blijft de zaak onderbelicht. Bij de mededeling dat na de bekendmaking van de doop 'de protesten vooral in protestantse kring niet van de lucht waren', ontbreekt bijvoorbeeld een vermelding van de openbare briefwisseling tussen het moderamen van de hervormde synode en de kardinaal over wat ik zou willen betitelen als 'een oecumenische bok van de eerste orde in die hoopgevende jaren van Vaticanum II'. Wie dan vervolgens de summiere berichtgeving op dit punt vergelijkt met de zeer gedetailleerde

verslaglegging (207) aangaande de verwikkelingen rond het verplichte priestercelebaat – hier worden zelfs een aantal telefoongesprekken met precieze datum vermeld –, die wordt zich opnieuw bewust hoe moeilijk het is om het nabije verleden evenwichtig te beschrijven, vooral voor personen die daar met huid en haar bij betrokken zijn geweest. De spanningen en de pijn over de verwikkelingen tussen de Nederlandse kerkprovincie en Rome, en die tussen een aantal bisschoppen enerzijds en (een deel van) de overige clerus en de 'leken' anderzijds, zijn op vele bladzijden tastbaar. Het meest kwetsbaar op dit punt is Goddijn, de 'man achter Alfrink', destijds ook wel aangeduid als de 'paus van Nederland' (173v). Wat hem in 1972 overkwam – hij moest wijken – wordt door Jacobs zo afstandelijk mogelijk beschreven, soms ook met de nodige impliciete kritiek: de 'dominante directeur Goddijn' van het PINK werd opgevolgd de 'beminnelijke' Vriens; en: 'Die vermenging van taken [bij het PINK = Goddijn] was achteraf gezien misschien niet zo gelukkig geweest' (279). Bepaalde uitlatingen van Goddijn echter, zoals 'Wie de bestuursverslagen en de dagboeken van PINK nu nog eens doorleest, moet constateren dat er sprake was van een bijna perfecte bestuursorganisatie' (187), behoren meer tot het veld van de memoires dan tot dat van de ordelijke geschiedschrijving. Zijn typering van het koppel Simonis en Gijsen dat rond 1972 aan de macht kwam – 'Beiden bezaten een doctorstitel ... maar die had hun tot hun bisschopsbenoeming vanuit het oogpunt van loopbaanontwikkeling nauwelijks iets opgeleverd. ... Frustratie kan agressie oproepen en mensen doen samenspannen' (298) – vraagt gewoon om harde bewijzen; deze worden echter niet bijgeleverd. Dat gevoelens spreken, blijkt soms (en misschien juist voor een buitenstaander als de recensent toch is) in kleine details, zoals het noemen (door Jacobs) van bepaalde bisschoppen bij hun voornaam: Jo Gijsen (275) en 'de volstrekt Rome-getrouwe ... Ad Simonis', gesecondeerd door 'R. Philippe Bär', staan naast Th. Zwartkruis en H. Bomers (383). Niettegenstaande deze kritiek blijft *Tot vrijheid geroepen* een goed boek, waarmee de geschiedschrijving van katholieke kerk vooroploopt. Tenslotte: hoezeer de tijden veranderd zijn, blijkt tevens uit het feit dat het werk niet verscheen bij een (al dan niet voormalig) katholieke uitgeverij, maar bij het eertijds zeer protestantse/hervormde uitgevershuis Ten Have. De uitgever maakte er een mooi werk van, zij het dat hij niet lette op een ergerlijk gevolg van het in dit geval nu juist niet 'zelf-